

CUIJPERS ADVIES

MEMO

Datum : 02 10 2023
Project : Koningslaan-Koningin Emmalaan Bussum
Projectnummer : 12184
Onderwerp : Cultuurhistorisch advies

---

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Er is een planinitiatief ingediend om twee woningen te bouwen op de locatie Koningslaan-Koningin Emmalaan te Bussum. De locatie is gelegen in het beschermd dorpsgezicht Het Spiegel. Om tot een goed onderbouwd besluit ten aanzien van dit initiatief te kunnen komen is een cultuurhistorische onderbouwing noodzakelijk, met name waar het gaat om de inventarisatie en waardering van de in het geding zijnde gebiedskenmerken. Vandaar dat een nader cultuurhistorisch onderzoek met het oog op die onderbouwing noodzakelijk is.

1.2 De locatie

Het onderzoeksgebied omvat twee aaneen grenzende beoogde bouwlocaties aan de Koningslaan en de Koningin Emmalaan in Bussum.

Figuur 1 - Locatie van het onderzoeksgebied in Het Spiegel te Bussum.

2. HISTORIE VAN HET PLANGEBIED

2.1 Villabebouwing¹

Omstreeks het midden van de 19^e eeuw lag ten westen van de dorpskern van Bussum (St. Vitusstraat en omgeving) de Bussumer eng met voornamelijk bouwland en eikenhakhout.

---

¹ Deze paragraaf is een samenvatting van de betreffende paragraaf uit de redengevende beschrijving van het beschermd dorpsgezicht 'Het Spiegel', Rijksdienst voor de Monumentenzorg: (2007): Toelichting bij het besluit tot aanwijzing van het beschermd dorpsgezicht Het Spiegel, gemeente Bussum (Noord-Holland) ex artikel 35 Monumentenwet 1988.

Figuur 2 - Situatie 2023; de rode lijn geeft de begrenzing van de beoogde bouwkvavels weer.

De villaontwikkeling in het gebied kwam op gang na de opening van de Oosterspoorlijn in 1874 en de bouw van het station Naarden-Bussum. In 1879 werd de 'Vereeniging tot verfraaiing der Gemeente Bussum' opgericht met als doel wegen aan te leggen en te verbeteren en de openbare ruimte te verfraaien met groenvoorzieningen en dergelijke. Als adviseur werd de landschapsarchitect Dirk Watzes aangetrokken, die ontwerpen maakte voor het stratenpatroon en de groenvoorzieningen in Het Spiegel.

In de periode 1874-1900 werden in Het Spiegel voornamelijk grote villa's op ruime kavels gebouwd voor de zeer welgestelden (vaak uit Amsterdam). Daarna werden met name in het noordelijk en oostelijk deel van Het Spiegel ook kleinere (dubbele) villa's in een grotere dichtheid gebouwd voor een snel groeiende groep forenzen.

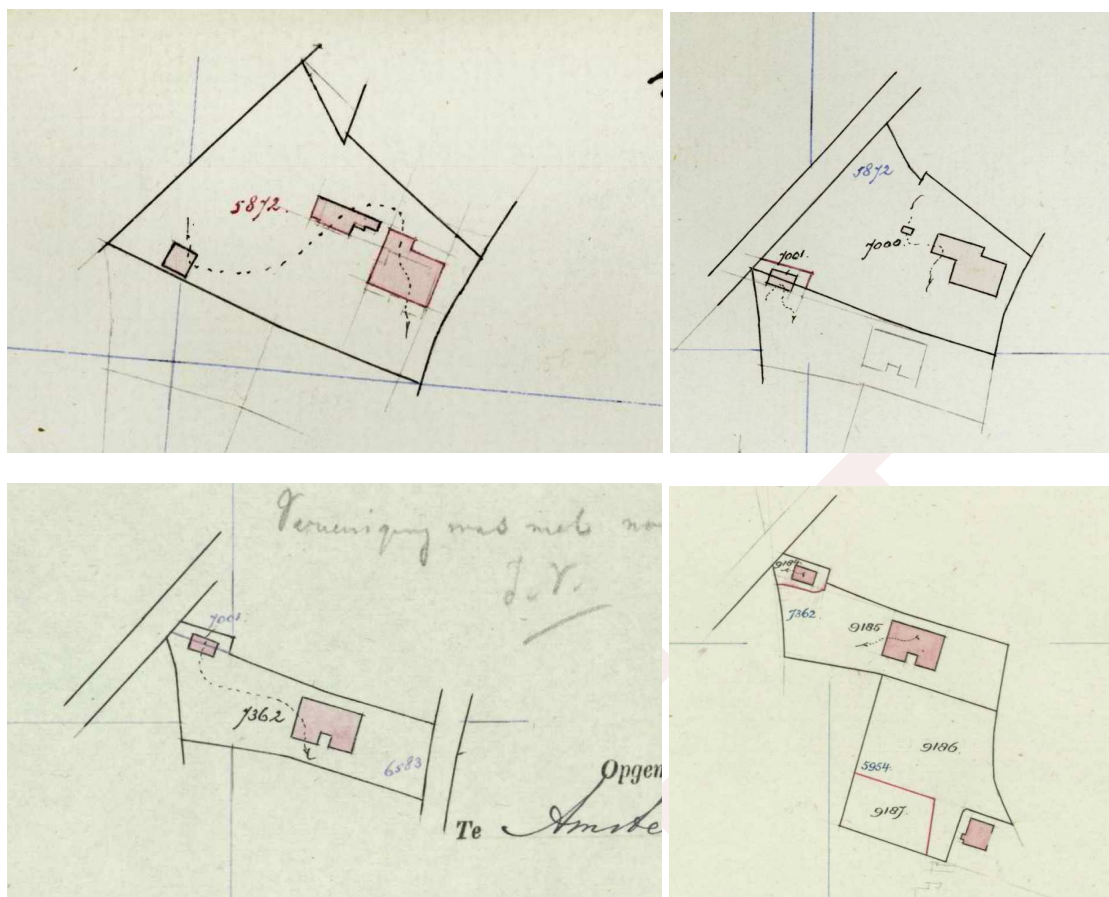
Na de Eerste Wereldoorlog hebben herverkaveling en verdichting de verdere inrichting van Het Spiegel bepaald. De exploitatie bleef grotendeels een particuliere aangelegenheid in tegenstelling tot de nieuwe tendens in het Gooi dat de overheid, in casu de samenwerkende Gooise gemeenten, een regulerende en ordenende functie voor zich opeiste.

Ideeën van gerenommeerde architecten als De Bazel werden na 1922, toen de Centrale Schoonheidscommissie werd opgericht, bepalend voor de nieuwe uitbreidingen. De naoorlogse ontwikkelingen hebben het karakter van Het Spiegel niet ingrijpend aangetast. Tussen 1955 en 1965 zijn enkele grote villa's gesloopt om plaats te maken voor vier- en vijf-laagse etagebouw. In de jaren zeventig en tachtig zijn meer vrijstaande villa's en bungalows gerealiseerd evenals enkele grootschalige appartementencomplexen.

2.2 Ontwikkeling van de locatie

De beide beoogde bouwpercelen in het onderzoeksgebied maken thans nog deel uit van de tuinen bij villa's aan de Parklaan 33 en 35. Tussen beide beoogde bouwkvavels in staat een bescheiden huisje, Koningin Emmalaan 26.

De geschiedenis van de beide beoogde bouwlocaties aan de Koningstaal en de Koningin Emmalaan is nauw verbonden met de bebouwingsgeschiedenis van de panden Parklaan 33 en 35.

Figuur 3 Kadastrale hulpkaarten Parklaan 35 in 1904 en 1907, Parklaan 33 in 1908 en 1917,

Parklaan 35

Het landhuis 'Op den Akker'² is een rijksmonument (monumentnr. 513255) gebouwd in het laatste kwart van de 19de eeuw in eclectische stijl, in 1902 in nieuw-historiserende trant verbouwd door K.P.C. de Bazel voor de schrijver en kunstenaar Jan Veth en in 1910 door dezelfde architect met een atelier uitgebreid. Bij de verbouwing bleef een gedeelte van de west- en zuidgevel staan, zichtbaar door de toepassing van andere bakstenen, metselverband en metselspecie. Het landhuis is gesitueerd op een groot terrein tussen de Koningslaan en de Parklaan. Het gebouw is aangewezen als rijksmonument vanwege het feit dat het van algemeen belang is wegens cultuur- en architectuurhistorische waarde als kenmerkend en gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een landhuis in nieuw-historiserende bouwtrant, ontstaan in 1902 uit een verbouwing van een oudere villa naar het ontwerp van K.P.C. de Bazel voor de schrijver en kunstenaar J. Veth. Het landhuis is tevens van belang als beeldbepalend onderdeel van de villawijk Het Spiegel te Bussum.³

Het landhuis werd op een ruime kavel gebouwd. De tuin liep (en loopt nog) aan de achterzijde door tot de Koningslaan. De achterzijde van het perceel bevat hoogopgaande bomen en groenbeplanting die beeldbepalend zijn voor het straatbeeld aan de Koningslaan.

² Deze naam verwijst naar de situatie vóórdat de villabebouwing van Het Spiegel een aanvang nam.

³ RCE, monumentenregister nr. 513255.

Figuur 4 - Villa Op den Akker (Parklaan 35) (foto: Archief Historische Kring Bussum, archiefnummer 2012-08-048).

Parklaan 33

Huize 't Akkertje, gebouwd 1902 naar ontwerp van K.P.C. de Bazel in opdracht van mw. Klasiena C. Boxman-Winkler, schrijfster (1857-1924). Deze villa is van dezelfde architect als de villa op nr. 35 en heeft een gelijksoortige vormgeving en uitstraling. Dit pand is niet op de monumentenlijst geplaatst, maar heeft wel (bouw)historische waarde. Het pand is thans in gebruik voor bejaardenhuisvesting.

Het landhuis werd op een ruime kavel gebouwd. De tuin liep (en loopt nog) aan de achterzijde door tot de Koningin Emmalaan. De achterzijde van het perceel bevat hoogopgaande bomen en groenbeplanting die beeldbepalend is voor het straatbeeld aan de Koningin Emmalaan.

Figuur 5 - Villa 't Akkertje (Parklaan 33)

Koningin Emmalaan 26

Deze woning ligt gedeeltelijk tussen beide beoogde bouwkvelds in. Volgens het archief van de Historische Kring Bussum was dit woonhuis oorspronkelijk een koetshuis bij Parklaan 35. Afgaande op de kadastrale hulpkaarten (Figuur 3) is het waarschijnlijker dat het koetshuis vóór 1907/1908 is gebouwd bij Parklaan 33 en vervolgens vóór 1917 daarvan is afgescheiden.

Figuur 6 - Woning Koningin Emmalaan 26 (foto: Archief Historische Kring Bussum, archiefnr. 5321).

Figuur 7 - Straatbeeld Koningin Emmalaan ter hoogte van de kruising met de Koningslaan. De opgaande beplanting in het onderzoeksgebied, aan weerszijden van het huisje in het midden, bepaalt grotendeels het groene karakter van het straatbeeld (bron: streetview).

Figuur 8 - Straatbeeld Koningslaan; de opgaande beplanting achter de huizen links staat in het onderzoeksgebied. Het groene karakter van het straatbeeld wordt grotendeels door deze beplanting bepaald.

3. RELEVANTE CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

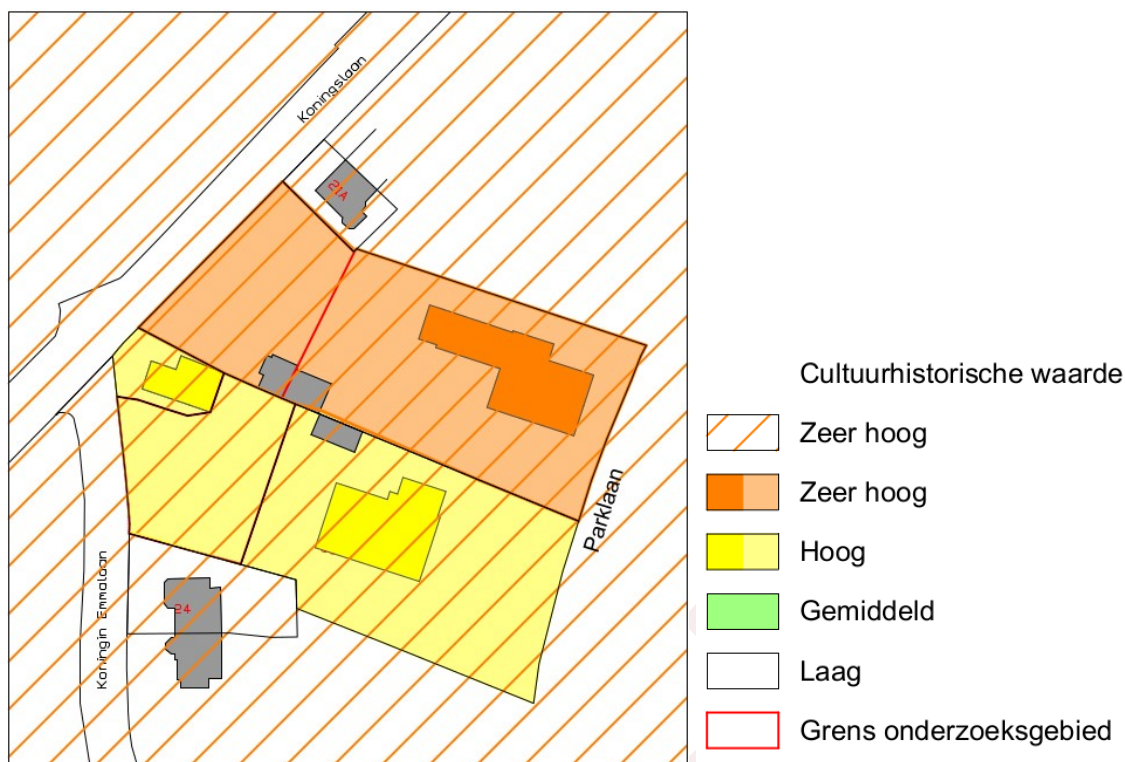
3.1 Algemeen

Er zijn meerdere methoden om te komen tot een bepaling van cultuurhistorische waarden in een gebied. Een van de methoden is het afgaan op de formele bescherming. Daarbij wordt de volgende hiërarchie van toepassing:

- a. De hoogste waarde heeft het gebied/object aangewezen als Beschermd Stads- en dorpsgezicht, dan wel als Rijksmonument.
- b. Vervolgens komen gebieden/objecten als provinciale/gemeentelijke beschermde stads- en dorpsgezichten dan wel monumenten.
- c. Andere objecten en structuren, zoals karakteristieke bebouwing, historische landschappen etc.

3.2 De omgeving van het onderzoeksgebied

- a. Het gehele gebied is aangewezen als Beschermd Dorpsgezicht.
- b. Parklaan 35 is aangewezen als beschermd Rijksmonument.
- c. De overige panden zijn niet aangewezen als provinciale of gemeentelijke beschermde stads- en dorpsgezichten of als provinciale of gemeentelijke monumenten.
- d. Deze panden zijn wel aan te merken als karakteristieke bebouwing. Dat heeft te maken met de bouwhistorische waarde (architect De Bazel) en de totstandkomings-geschiedenis.
- e. De tuinen van de villa's Parklaan 33 en 35 vormden een integraal onderdeel van het ensemble. De tuinen met opgaand groen werden zorgvuldig ontworpen en vormen nog steeds een belangrijk aspect van de cultuurhistorische waarde van de omgeving.

Figuur 9 - Cultuurhistorische waarden in en nabij het onderzoeksgebied; gemiddelde en lage waarden komen in het onderzoeksgebied en de daaraan gerelateerde percelen niet voor.

4. ADVIES

4.1 Algemeen

In het vorige hoofdstuk is aangegeven dat er in het onderzoeksgebied en/of in de omgeving belangrijke cultuurhistorische waarden aanwezig zijn. Dat wil niet automatisch zeggen dat daar geen ontwikkelingen meer mogen plaatsvinden: ook als er cultuurhistorische waarden aanwezig zijn kunnen er ontwikkelingen plaatsvinden, mits daardoor de relevante cultuurhistorische waarden niet wezenlijk worden aangetast.

4.2 Beschermd dorpsgezicht

In de redengevende omschrijving van het beschermd dorpsgezicht Het Spiegel, worden de volgende gebiedskenmerken als belangrijke waarden aangegeven:

- de stedenbouwkundig-historische en landschappelijke waarde van het aaneengesloten villagegebied, dat in eerste aanleg eind 19e eeuw is opgebouwd uit verschillende, door particulieren ontwikkelde villagebiedjes;
- de parkachtige hoofdstructuur die bestaat uit een stratenpatroon van ringen radiaalwegen, doorsneden door kronkelige wegen, deels landschappelijk aangelegd, deels organisch ontstaan in combinatie met aanleg van particuliere tuinen;
- de overwegend vrijstaande (villa)bebouwing met architectuurhistorische waarde, een staalkaart van de Nederlandse architectuur uit de 19e en 20^e eeuw;
- het afwisselende straatbeeld dat is gecreëerd door het bijzondere samenspel van het kronkelige stratenpatroon, de beplanting, de situering van de bebouwing en de verhouding bebouwd-onbebouwd.

4.3 Advies

De aanvraag heeft betrekking op het bouwen van woningen aan de achterkant van twee kavels die oorspronkelijk behoorden bij twee villa's van architectuurhistorische waarde (waarvan één monumentaal). Beide villa's waren gebouwd op ruime kavels met een parkachtige inrichting, die grotendeels nog herkenbaar is, in ieder geval ter plaatse van de beoogde nieuwbouw. Die parkachtige inrichting is mede beeldbepalend voor het afwisselend straatbeeld in de Koningslaan en de Koningin Emmalaan.

1. Door de gevraagde delen van de tuinen af te splitsen, wordt de cultuurhistorische waarde van de beide panden aan de Parklaan aangetast. Beide grote panden zijn destijds tot stand gekomen als ruime villa, omringd met veel groen, opgaande bomen en een uitgekiende tuininrichting. Door de achtertuintu geheel of vrijwel geheel af te splitsen en de beplanting te verwijderen, wordt afbreuk gedaan aan het karakter van de, deels monumentale, bebouwing.
2. Ook wordt het waardevolle groene straatbeeld van de Koningslaan en de Koningin Emmalaan door de voorgenomen bebouwing (en de daarmee verbonden verwijdering van opgaande beplanting) ernstig aangetast. Het groene straatbeeld is een van de belangrijke kenmerken van het beschermd dorpsgezicht, dat volgens de redengevende omschrijving bescherming verdient.

Verder wordt erop gewezen dat in de Omgevingswet⁴ is geregeld, dat gemeenten verplicht zijn om de omgeving van monumenten te beschermen en om te voorkomen dat die monumenten worden ontsierd of beschadigd. Parklaan 35 is een rijksmonument. De daarbij behorende tuin heeft cultuurhistorische waarde en het verwijderen van een belangrijk deel van die tuin gaat gepaard met het aantasten van de monumentale waarde van het pand.

Parklaan 33 is geen rijksmonument, maar heeft wel historische waarde. Het afsplitsen van een groot deel van de achtertuintu zou betekenen dat het pand vrijwel geen achtertuintu zou overhouden, alleen een voortuintu en zijtuinen. Dat betekent eveneens een ingrijpende aantasting van de aanwezige cultuurhistorische waarden.

Ik adviseer dan ook op grond van de hiervoor genoemde overwegingen geen medewerking te verlenen aan de gevraagde bebouwing aan de Koningslaan-Koningin Emmalaan.

's-Hertogenbosch, 02 10 2023
Ir. J.J. Cuijpers,
Stedenbouwkundige, erfgoed specialist.

---

⁴ De Omgevingswet is weliswaar nog niet van kracht, maar het is wel gewenst om daar in besluiten rekening mee te houden.